

УДК 343.985

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРАДІЖОК ІНТЕРПОЛОМ, ЩО ВЧИНЕНІ ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННОЮ ГРУПОЮ

Новіков Микола Михайлович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри професійних
та спеціальних дисциплін
(Херсонський факультет
Одеського державного університету
внутрішніх справ,
м. Херсон, Україна)

Андрусенко Олександр Анатолійович,
викладач кафедри професійних
та спеціальних дисциплін
(Херсонський факультет
Одеського державного університету
внутрішніх справ,
м. Херсон, Україна)

У статті висвітлюються особливості криміналістичного, кримінального та процесуального розслідування і розкриття Інтерполом крадіжок, які вчинені організованою злочинною групою та злочинною організацією із застосуванням класичних та сучасних перспективних технічних методів і методик досудового провадження у вигляді оперативно-розшукових операцій і комбінацій, з деталізацією тактики слідчих дій, на базі американських стандартів типових слідчо-криміналістичних розслідувань крадіжок, що запроваджуються спеціальними підрозділами, які мають негласний розвідувальний характер, із використанням оперативних обліків: досьє, картотек, кібер-сایتів, документів, сфер проникнення організованих злочинних груп і злочинних організацій до банків, підприємств, установ, організацій. Означені оперативні заходи є цільовою спрямованістю щодо рецепції передового досвіду Сполучених Штатів Америки, сенс та зміст якого розкриємо практикою діяльності Інтерполу. Прерогативою Міжнародної поліції є координація розслідування та запровадження спільних слідчих і розшукових дій на початковому й основному етапах щодо динаміки протоково-процесуального їх оформлення за кількісними та якісними характеристиками: допиту суб'єктів кримінального провадження за транскордонними відстанями, зокрема із застосуванням відеоконференції; обшуку, виїмки, слідчого експерименту як примусових заходів, спрямованих на пошук об'єктивної істини у справі; застосування аудіо- та відеоконтролю і поліграфа.

Ключові слова: розслідування крадіжок, організована злочинна група, злочинна організація, поліграф, дрон у поліцейському спостереженні, угода адвоката та прокурора про застосування поліграфа, ОРД-заходи Інтерполу, інноваційні методи криміналістичного розслідування.

SOME FEATURES OF INTERPOL'S FORENSIC INVESTIGATION OF THEFTS COMMITTED BY AN ORGANIZED CRIMINAL GROUP

Novikov Mykola Mykhailovych,
Candidate of Juridical Sciences,
Associate Professor,
Senior Lecturer at Department
of Professional and Special Disciplines
(Kherson Faculty of Odessa State
University of Internal Affairs,
Kherson, Ukraine)

Andrusenko Oleksandr Anatoliiovych,
Lecturer at Department
of Professional and Special Disciplines
(Kherson Faculty of Odessa State
University of Internal Affairs,
Kherson, Ukraine)

In the articles light up the feature of criminalistics, criminal and judicial investigation and opening of thefts which are perfect the organized criminal group and criminal organization with application of classic and modern perspective technical methods and methods of pre-trial realization Interpol as HORDES of operations and combinations, with the certain working out in detail of tactic of consequence actions, on the base of the American standards of typical slidche-criminalistics investigations of thefts, that

The prerogative of the International police is co-ordination of investigation and introduction of general investigators and search actions on the initial and basic stages in relation to a dynamics protocolary judicial their registration after quantitative and high-quality descriptions: to the interrogation of subjects of criminal realization after transfrontal distances, in a that number with application of video of conference; search, coulisse, investigation experiment, as the forced measures, directed on objective truth in business; application audio and

Key words: investigation of thefts, criminal group, criminal organization, poligraf, is organized, dron in constabulary supervision, agreement of advocate and public prosecutor about application of polygraph, HORDES, is measures of Interpol, innovative methods of criminalistics investigation.

Загальновідомо, що простежити протидію поліції та прокуратури України, а також інших компетентних уповноважених суб'єктів держави організованим злочинним групам (далі – ОЗГ) і злочинним організаціям (далі – ЗО), що вчиняють крадіжки, можна, наприклад, за статистичними даними щодо кримінальних проваджень, оприлюднених Генпрокуратурою України. Вони показують динаміку такої злочинності, актуалізуючи проблему розслідувань за кількістю проваджень, вчинених (аналізуємо звужено) за 2017 р., а саме: із загальної кількості кримінальних проваджень – 1 949 (притягнуто до кримінальної відповідальності 3 013 осіб); з них за крадіжки ОЗГ та ЗО відкрито 202 провадження (притягнуто до кримінальної відповідальності 329 осіб) [1]. Це становить 10% від загальної кількості вчинених крадіжок за звітний період, що є досить вагомим показником щодо з'ясування необхідності запозичення досвіду з ефективної протидії крадіжкам ОЗГ у передових сучасних країн, зокрема у Сполучених Штатах Америки (далі – США), Європейському Союзу (далі – ЄС) тощо.

Постановка проблеми пов'язана з об'єктивною кримінологічною та кримінально-правовою характеристикою щодо фахового вчинення крадіжок організованою злочинною групою осіб чи злочинною організацією. Фаховість, організованість, суспільна небезпечність, таємність, величина шкоди впливають на значне підвищення рівня цієї злочинності за програмністю, плановістю, динамікою, технікою масового скоєння крадіжок порівняно зі звичайними крадіжками. Саме тому кримінальні, криміналістичні та процесуальні проблеми розслідування крадіжок, учинених ОЗГ і ЗО є предметом дослідження вітчизняних і закордонних учених-правників: П. Андрушка, Л. Багрій-Шахматова, Р. Белкіна, П. Біленчука, В. Боярова, І. Борисенка, В. Гончаренка, О. Гурова, В. Журавля, А. Іщенко, В. Колмакова, О. Колесніченка, В. Коновалової, Я. Конюшенка, В. Лисиченка, В. Лукашевича, В. Матвійчука, Г. Матусовського, Н. Мірошника, О. Омельченка, М. Проценка, В. Рожнової, О. Саїнчина, М. Салтевського, О. Сотули, В. Стратонова, В. Тація, Є. Фесенка, В. Хілюти, В. Шепітька, Б. Щура, М. Яблокова та багатьох інших, які сумлінно впливали на реальну оцінку з подальшою мінімізацією та нейтралізацією фахового злочинного крадіжкового явища.

Їхні праці є фундаментом для розвитку та вдосконалення основ комплексної методики кваліфікації, розслідування та розкриття аналізованого виду злочинів, їхнього характеру і ступеня професіоналізації у процесі вчинення; реальної згуртованості ОЗГ і ЗО із протидії владі та правоохоронним органам щодо таємного викрадення коштовного майна тощо. Отже, підкреслюючи актуалізацію теми, є необхідність удосконалення окремих положень професійного розслідування та розкриття означеної категорії розкрадань у комплексному застосуванні криміналістичних методів та методик, оперативно-розшукових операцій та комбінацій, з деталізацією тактики слідчих дій, у взаємодії з Інтерполом, з виявленням і обґрунтуванням деяких особливостей розслідування крадіжок, які вчиняються ОЗГ і ЗО.

До того ж глобальна криза, що відбувається в Україні протягом 2013-2018 рр., зумовлена цілою низкою чинників: постреволуційними процесами; військовими подіями на Сході держави; анексією Автономної Республіки Крим; довгостроковим реформуванням правоохоронних структур, прокуратури, судової системи; низького рівня економіки, заробітної плати; значного зростання правового нігілізму населення; зубожіння соціального життя тих шарів населення, які не можуть себе повною мірою забезпечити. Усе це спровокувало підвищення рівня організованої злочинності та динаміки злочинів ОЗГ і ЗО, дії яких спрямовані на швидке незаконне збагачення шляхом привласнення чужого майна, наприклад, крадіжками, змодельованими у ст. ст. 27-28, 185, 262, 289, 308, 362 Кримінального кодексу (далі – КК) України [2].

На наш погляд, особливу увагу ОЗГ та ЗО України привертає можливість їхнього контролю за привласненням (викраденням) та збутом бурштину, зброї, наркотичних речовин, антикваріату, які здобуваються різного роду розкраданнями, де крадіжкам належить головне місце. Ми вважаємо, що у зв'язку з активним розвитком та видозміною суспільних відносин є підстави говорити про недостатню вивченість діяльності організованих злочинних груп, особливо тих, які професіоналізуються на крадіжках. Зокрема, в антикримінальних і криміналістичних наукових дослідженнях недостатньо розроблень щодо розслідування крадіжок, які вчиняються ОЗГ. У зв'язку із цим можна говорити про недостатню якість теоретичної підготовки поліцейського складу, що здійснює розслідування даних злочинів. Гіпотетично, якщо запровадити належний професійний порядок кримінального процесуального та криміналістичного розслідування крадіжок, які вчинені ОЗГ та ЗО, то вдосконалиться і процес боротьби з такою злочинністю згалом.

Аналіз останніх досліджень. У теперішній час багато фахівців поліції та прокуратури України відвідують за міжпарламентською та президентською домовленостями

правоохоронні структури США та ЄС з обміну досвідом щодо боротьби з організованою злочинністю. У США і ЄС є напрацьований позитивний досвід із протидії організованій злочинності за деякими її проявами у транснаціональній та трансконтинентальній сферах [3]. Відомо, що така злочинність негативно впливає крадіжками на бюджети держав, фінансові та майнові стани панівних та інших компаній – виробників продукції.

У цьому, напевне, полягає вивчення закордонного антикримінального та криміналістичного досвіду розслідування крадіжок, які вчинені ОЗГ і ЗО, що збирається по крупицях, формується в концепцію на основі думок провідних науковців, а саме: В. Головка, К. Горелкіної, М. Климчука, О. Мотлях, Д. Письменного, І. Рогатюка, О. Степанова, О. Хабла, Ю. Шаповала й інших, вищезазначених.

Відомо, що у США очолює таку боротьбу Міністерство юстиції, яке розробляє загальну стратегію і здійснює методичне управління всіма правоохоронними органами, які беруть участь у розслідуванні і розкритті крадіжок, які вчинені ОЗГ і ЗО. Основним підрозділом Міністерства, на яке безпосередньо покладена боротьба з організованою злочинністю в досліджуваній нами сфері, є Федеральне бюро розслідувань (далі – ФБР) [4].

Т. Пайосова у своїй праці розглядає питання боротьби з організованою злочинністю, якою певною мірою займається поліція США всіх рівнів, тобто від федеральної у штаті до місцевої поліції, якій ретельно допомагають митна служба, поштова служба, Міністерство праці США, Комісія із цінних паперів і бірж, а також Державний департамент тощо. Авторка зазначає, що кожна форма злочинної діяльності пов'язана з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом [4].

Аналіз праць науковців-правників показує, що, відповідно до чинного у США прецедентного права та кодифікованого законодавства, відповідальність за боротьбу з організованою злочинністю покладена на правоохоронні органи всіх рівнів: федеральні, штатів і місцеві. Але головним відомством із боротьби з організованою злочинністю, як уже визнано, є ФБР, з його організаційною структурою, що очолює Головне управління (м. Вашингтон) і 59 регіональних агентств і відділень. Регіональні представництва включають по декілька місцевих відділень [5, с. 68, 75, 77].

Отже, місцеві відділення ФБР складаються з декількох агентів або груп спеціальних агентів, які фахово підготовлені для протидії розкраданню майна ОЗГ і ЗО. Відомо, що ефективність такої організації залежить від чисельності населення та кількості проведених розслідувань. До того ж цікавим є те, що штатна чисельність великих відділів ФБР передбачає посади консультантів, психологів, працівників внутрішньої безпеки, які навчають працівників із конкретних питань застосування законів та допомагають складати важливі процесуальні документи; беруть участь у розробленні планів-заходів, в операціях проти ОЗГ і ЗО, проводять разом комплексні розслідування тощо. Для проведення розслідувань, які належать до компетенції інших правоохоронних органів, зазвичай створюються спільні робочі групи із включенням у них місцевих поліцейських, а також працівників інших відомств, присяжних із тяжких злочинів і злочинів, учинених ОЗГ і ЗО. Керівництво такими групами здійснюють працівники ФБР [4; 5].

Для **формулювання цілей дослідження** звернемося до американських стандартів, типових слідчо-криміналістичних розслідувань крадіжок, що запроваджуються спеціальними підрозділами із протидії ОЗГ і ЗО, що мають негласний розвідувальний характер, за допомогою:

1) досьє, картотеки, які містять інформацію (зведення) про ОЗГ за необхідними ознаками і формою. Вони забезпечують її своєчасне й ефективне використання;

2) офіційно встановленого порядку надходження відомостей в інформаційний підрозділ із будь-якого джерела: від оперативних працівників, рядових поліцейських, з інших підрозділів і служб поліцейського органу, з офіційних сайтів, документів, приватних бюро зі збирання інформації й інших джерел;

3) одного чи декількох співробітників, спеціально виділених для аналізу первинної розвідувальної інформації, здатних на основі повідомлень, що надходять, і наявних досє виявляти мережі, зв'язки, нові види злочинної діяльності крадіїв, з можливими сферами проникнення ОЗГ на підприємства, у банки, установи, організації, які мають назви фірм, офісів тощо. Без такого глибокого аналітичного оброблення інформації про крадіжки не може ефективно здійснюватись стратегічне планування щодо профілактики, розслідування і розкриття таких злочинів поліцейським органом;

4) координуваності підрозділів і служб, які беруть участь у кримінальному провадженні та мають власний розвідувальний центр;

5) обміну досвідом, інформацією, технологіями та методиками оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) щодо розслідування і профілактики крадіжок, які вчиняються ОЗГ [4; 5]. Означені оперативні заходи є цільовою спрямованістю щодо рецепції передового досвіду США, сенс та зміст якого розкриємо нижче.

Позитивно те, що завдяки Інтерполу та ФБР затримано колишнього прем'єр-міністра України П. Лазаренка, який відкривав рахунки в банках багатьох країн для приховування викрадених грошей, намагався із чужим паспортом зникнути з поля зору правоохоронців України [6; 7; 8].

Як відомо із засобів масової інформації, 14 вересня 1998 р. Генпрокуратура України порушила кримінальну справу проти П. Лазаренка, по-перше, за розкрадання державного майна в особливо великих розмірах; по-друге, за лідерство у Дніпропетровському клані, а реально в керівництві злочинною організацією. Він за тиждень до початку оперативно-розшукових (далі – ОР) заходів із чужим паспортом виїхав за кордон. Перебував під слідством у США, Швейцарії, Україні. А покарання за відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, поніс тільки у США. Проте П. Лазаренко входив у десятку корупціонерів – людей світу у 2008 р., як зазначають В. Головка та Ю. Шаповал [8, с. 32; 9].

Виклад основного матеріалу дослідження. У результаті світової криміналістичної стандартизації обігу оперативної інформації (про транснаціональну, трансатлантичну, транскордонну організовану злочинність), яку накопичує, обробляє та використовує Інтерпол як міжнародна організація поліції, здійснюючи аналіз та перевірку даних щодо розкрадачів, хабарників, фінансових шахраїв, а також інших осіб зі складних об'єднань ОЗГ і ЗО міжнародного масштабу. Така міжнародна організація, що об'єднує сили та засоби поліцейських слідчо-розшукових структур приблизно 190 країн, має на меті подолання всім світовим суспільством та означеними об'єднаннями держав сучасної організованої злочинності. Відомо, що Інтерпол сприяє прогнозуванню імовірності злочинної діяльності транскордонних, транснаціональних, а також трансатлантичних ОЗГ, які відомі розкраданнями міжнародного значення, із вкладенням злочинних прибутків (незаконно придбаного) до бізнесу через фінансові, інтелектуальні, технологічні, світові матеріальні цінності та нерухомість як власності, з подальшою легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом, у моніторингових сферах, на що вказують В. Старжинський і С. Старжинський [10].

На наш погляд, обрані моніторингові ОР-заходи у сфері розкрадання отримують гласне та негласне оперативно-пошукове спостереження, а точніше, забезпечення щодо встановлення і фіксації фактів, які мають значення для доведення розслідування злочинної діяльності ОЗГ протягом досудового розслідування, з належним

оперативним її документуванням та процесуальним закріпленням у кримінальній справі, оперативно-розшуковій справі, у будь-якій країні їх професійного правоохоронного створення та процесуального забезпечення.

Загальновідомо, що прискоренню обігу оперативної інформації, правовому здійсненню і процесуальному закріпленню гласних та негласних оперативно-розшукових заходів щодо крадіжок та крадів, які їх вчиняють у складі ОЗГ чи злочинних організацій, сприяє укладена між країнами Міжнародна угода про створення і підтримку з 1923 р. Міжнародної організації кримінальної поліції (далі – МОКП). Вона згодом названа Інтерполом і запроваджує у практику об'єднання світової правоохоронної системи з багатоманітними та перманентними науково-методичними поглядами щодо встановлення правил боротьби з ОЗГ, які посягають на власність, як пишуть П. Биленчук, С. Еркенов, А. Кофанов [10, с. 115; 11, с. 9; 12].

ОР-заходи Інтерполу із протидії організованій злочинності зазначені стратегічною Програмою його розвитку. Вона називається Програма III-а «Удосконалення Національного центрального бюро (далі НЦБ)». По суті Програма спрямована на боротьбу з тяжкими злочинами та злочинно-професійними проявами ОЗГ і ЗО, наприклад, з розкрадання власності. Тому світова оперативна співпраця каналами Інтерполу із правоохоронними органами закордонних держав (184 країни) має потужний характер [10]. Такі відносини, протягом 100 років із перемінним успіхом, але інтенсивно розвивалися й удосконалювались щодо протидії злочинам ОЗГ, пов'язаним із розкраданням. Вважаємо, таке об'єднання реально полегшує міжнародну поліцейську співпрацю, допомагає всім правоохоронним організаціям та службам активно розслідувати та розкривати крадіжки, скоєні ОЗГ і ЗО.

Природно, для такої світової правоохоронної організації характерна така керівна структура: Генеральний секретаріат Інтерполу, розташований у м. Ліоні, Франція; перспективні регіональні бюро в Абіджані, Бангкоку, Буенос-Айресі, Харарі, Найробі та Сан-Сальвадорі. Крім того, функціонує офіс представника Інтерполу при Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) [13]. Кожна держава, що уклала Угоду про створення або участь у правоохоронній діяльності Інтерполу, повинна мати і має Національне центральне бюро, НЦБ Інтерполу, укомплектоване висококваліфікованими офіцерами поліції, відповідно до інструкції «Про порядок направлення представника Національного центрального бюро Інтерполу до Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол», ухваленої наказом Міністерства внутрішніх справ (далі – МВС) України № 319 від 25 квітня 2016 р. [14].

Наприклад, у Херсонській області є НЦБ Інтерполу, яке складається із двох осіб: старшого оперуповноваженого, який за посадою одержує протягом служби звання до підполковника поліції, та оперуповноваженого, який одержує за посадою протягом служби звання до майора поліції включно. Крім того, вони повинні володіти мовами міжнародного спілкування, наприклад, англійською, а також ще однією з європейських, для ефективності міжнародної співпраці. Ці працівники бувають у відрядженнях стосовно навчання з підвищення кваліфікації щодо спільного розслідування та розкриття міжнародних злочинів із протидії ОЗГ і ЗО, зокрема щодо крадіжок.

Усе це здійснюється та забезпечується змістом єдиного наказу МВС України, Генпрокуратури України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України (фіскальні служби) № 3/1/2/5/2/2 від 9 січня 1997 р., яким запроваджено Інструкцію про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні для попередження, розкриття та розслідування злочинів [15]. Інструкція стосується заходів попередження, розкриття

та розслідування злочинів, які мають транснаціональний характер або виходять за межі України. Зазначимо застарілість цього нормативно-правового акта, який довгий час не підлягав належній кодифікації. У зв'язку із цим надамо йому сучасної інтерпретації за проблемами досліджуваної тематики.

1. Якщо звернути увагу на співвідношення розкриття та розслідування, то первинне (за філософією) – розслідування як мета кримінального провадження, що спрямоване на результат, тобто на розкриття, яке є вторинним. Воно може бути, а може й ні, стосовно кримінального правопорушення, яким є, у нашому випадку, за санкцією ч. 5 ст. 185 КК України, особливо тяжкий злочин – крадіжка, що вчинюється ОГ або в особливо великих розмірах.

2. Транснаціональний характер злочинної діяльності відбиває вузьке розуміння, бо сучасна злочинність набула трансцендентального розвитку, за І. Кантом і К. Ясперсом [16], з апіорними формами її сприйняття не тільки як транснаціональної, але й як транскордонної, трансатлантичної злочинної професійної діяльності, що пронизує всі сфери суспільного життя (політичну, економічну, соціальну, демографічну, культурну, правову тощо).

3. Новий процесуальний стиль, за сучасним Кримінальним процесуальним кодексом (далі – КПК) України, змінив порядки та правила здійснення досудового розслідування шляхом відкриття кримінального провадження та проведення слідчих розшукових дій, із застосуванням гласних та негласних оперативно-розшукових заходів, якими державою гарантується, на засадах професіоналізму правоохоронців, правовий і процесуальний режим розслідування і розкриття зазначених крадіжок, які вчинюються ОЗГ і ЗО.

4. Актуальними у НЦБ Інтерполу залишаються питання координації розслідування та запровадження спільних допоміжних слідчих та розшукових дій (на початковому й основному етапах, щодо динаміки протокольно-процесуального оформлення) на основі міжнародних зв'язків щодо дізнавацького (ОВС, СБУ, ДМСУ, ДПСУ, ДФСУ) або слідчого процесів, які, за міжнародними конвенціями й угодами, сприяють кількісним та якісним характеристикам: 1) упізнання та допиту суб'єктів кримінального провадження за транскордонними відстанями, зокрема із застосуванням відеоконференції; 2) обшуку, виїмки, слідчого експерименту як примусових заходів, спрямованих на встановлення об'єктивної істини у справі, а також застосування аудіо- та відеоконтролю за особою, місцем, викраденим майном, можливим його приховуванням; 3) застосування затримання або арешту особи, із запровадженням екстрадиції, накладенням арешту на кореспонденцію, здійсненням її огляду та виїмки; забезпечення зняття інформації із транспортних телекомунікаційних мереж; зняття інформації з електронних інформаційних систем; 4) обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи; установа місцезнаходження радіоелектронного засобу, спостереження за особою, реччю або місцем вчинення злочину (крадіжка); 5) виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності ОЗГ чи ЗО, негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження, отримання відомостей про рух коштів на банківських рахунках, статутних капіталів на території закордонних держав [17].

Як відомо, звернення про надання правової допомоги до правоохоронних структур іноземних держав належать до компетенції Генпрокуратури України, а до останньої звертаються через відповідних прокурорів, що здійснюють перевірку діяльності правоохоронних органів на місцях, чия діяльність перебуває у залежності від оперативності, компетентності договірної сторони.

Тому провідними спільними тактичними рішеннями НЦБ Інтерполу іноземних держав та НЦБ України встановлюється таке:

1) реалізація повноважень слідчої групи й ОР-заходів із розслідування та розкриття крадіжок міжнародного значення; 2) виявлення кола крадіїв, у яких би країнах вони не перебували, які б ОЗГ не представляли; 3) встановлення особи кожного зі співучасників за внутрішніми та зовнішніми стосунками один з одним в ОЗГ та щодо участі кожного в реалізації складу крадіжки, її результату за спільною навмисною діяльністю; 4) наявність матеріально-технічного та технологічного забезпечення й устаткування ОЗГ, зокрема зброї (вогнепальна, холодна, імітаційна, травматична) і вибухових речовин; 5) встановлення викрадених предметів із конкретних місць їх зберігання у власника або фіксації аудіо-, відео-, фотоспостереженням, прогнозування [15].

Справді, оперативно-пошукове прогнозування гарантує від власних помилок оперативних підрозділів, які регулярно працюють із негласними співробітниками, застосовуючи оперативну техніку і прикладну методику оперативно-розшукової діяльності до конкретного об'єкта, тобто місця, людини (потерпіла особа, підозрюваний, свідок), викраденого або підготовленого, наміченого для викрадення майна, коштовностей, грошей, цінних паперів тощо.

Отже, Українське бюро Інтерполу, або НЦБ Інтерполу в Україні, відповідно до покладених на нього завдань, здійснює обмін інформацією, окремими дорученнями з оперативно-розшукових заходів щодо суб'єктів, які вчинюють або вчинили важкі й особливо важкі злочини, визначені в ч. 5 ст. 185 КК України. Отже, Українське НЦБ Інтерполу бере участь у спільних операціях проти ОЗГ і ЗО шляхом:

- отримування запитів про проведення перевірок, оперативно-розшукових та інших заходів на території України від компетентних органів іноземних держав-членів Інтерполу, організації їх виконання правоохоронними й іншими органами державної влади України;
- інформування інших НЦБ Інтерполу іноземних держав про результати виконання їхніх запитів правоохоронними й іншими органами державної влади України щодо відомостей про крадіжку, осіб, які її вчинили, готували, приховували;
- надсилання до НЦБ Інтерполу іноземних держав запитів від обласних НЦБ Інтерполу правоохоронних та інших органів державної влади України про проведення перевірок, оперативно-розшукових та інших заходів на їхній території стосовно відомостей про крадіжку, осіб, які її вчинили, готували, приховували;
- інформування правоохоронних та інших органів державної влади України про результати виконання їхніх запитів компетентними органами іноземних держав;
- організацію прийомів-передач осіб, щодо яких Генпрокуратурою ухвалене рішення про задоволення клопотань компетентних органів іноземних держав щодо екстрадиції, транзитного переміщення або передачі для подальшого відбування призначеного покарання;
- передавання органам державної влади України та державним органам іноземних держав клопотання про взяття під варту або затримання особи, щодо якої буде надіслано запит про видачу, а також про надання взаємної допомоги у кримінальних справах у випадках, передбачених міжнародними договорами України;
- ініціювання проведення на території інших держав-членів Інтерполу розшукових заходів із метою встановлення місцезнаходження викраденого майна, осіб, які переховуються від кримінального провадження та розшуку;
- співпраці з дипломатичними установами України за кордоном та дипломатичними установами іноземних держав в Україні з питань боротьби зі злочинністю, а саме з ОЗГ і ЗО, які посягають на власність;
- співпраці з міжнародними міжурядовими та неурядовими організаціями установами законодавством України порядком;

- здійснення обміну інформацією з розвідувальними органами України з питань, що стосуються боротьби зі злочинністю, яка посягає на власність;
- унесення керівництву МВС України пропозицій про відрядження представників МВС до Генерального секретаріату Інтерполу та Європейського поліцейського офісу з метою координації та консультації щодо окремих суб'єктів розкрадань, які діють у складі ОЗГ;
- отримання установленим порядком доступу до інформаційних систем і банків даних правоохоронних та інших органів державної влади України, що використовується для протидії крадіжкам, які вчинюються ОЗГ;
- використання інформаційних систем і банків даних Генерального секретаріату Інтерполу, Європейського поліцейського офісу, які забезпечують надання доступу до них правоохоронним та іншим органам державної влади України;
- забезпечення наповнення встановленим порядком банків даних Інтерполу та Європолу інформацією, наданою правоохоронними й іншими органами державної влади України;
- створення і використання автоматизованих інформаційних систем і обліків, наприклад, УІТ;
- розроблення проектів НПА про порядок використання правоохоронними й іншими органами державної влади України можливостей Українського НЦБ Інтерполу щодо боротьби зі злочинністю;
- контролю дотримання правоохоронними й іншими органами державної влади України встановленого порядку міжнародного співробітництва каналами Інтерполу та Європолу;
- організації участі офіційних делегацій, представників правоохоронних та інших органів державної влади України в сесіях Генеральної Асамблеї Інтерполу, Європейської регіональної конференції Інтерполу, інших заходах Інтерполу та Європолу тощо [18]

Отже, витяги зі Статуту Інтерполу, чинного без кодифікації з 1 січня 1986 р., наведені для підкреслення того, що його зміст потребує суттєвих змін і доповнень стосовно профілактики, протидії, розслідування і розкриття злочинів, які вчинюються трансатлантичною, транснаціональною та транскордонною злочинністю, що активно інтегрується в ОЗГ, ЗО.

На підставі проаналізованих вище нормативних документів стверджуємо, що Інтерполом застосовуються класичні методи криміналістичного розслідування крадіжок, які вчинені ОЗГ і ЗО. Ними є порівняльно-правовий аналіз слідчих ситуацій, яким відповідають слідчі версії, що дозволяють слідчими й оперативно-розшуковими заходами, за планом та паралельно з ним, проводити розслідування слідчими діями, які спрямовані на виявлення суб'єктів крадіжки, внутрішніх структурних зв'язків ОЗГ, інших суб'єктивних ознак такого субкваліфікованого злочину.

І все це доводиться за криміналістичною методикою із просторово-часових меж щодо виявлення, описування, аудіо-, фото-, відеофіксування заходів, з подальшим процесуальним закріпленням показань та доказів, які зібрано на підставі допитів потерпілих, свідків, підозрюваних та обвинувачених, а також за змістом експертних висновків, з метою розслідування і розкриття крадіжки та повернення викраденого власникові.

Висновки. Інноваційні методи криміналістичного розслідування є такими, які доповнюють класику слідчих та ОР-заходів застосуванням нових, прямих чи опосередкованих, таємних чи відкритих операцій і комбінацій, які раніше не застосовувалися. Їхніх аналогів не було ні у криміналістиці, ні у КПК України. Отже, як добровільні такі заходи оперативно-розшукового викривального характеру здійснюються учасниками і зацікавленими особами, які можуть бути протокольно-процесуально

оформленими, із забезпеченням традиційних та нетрадиційних форм спостереження і фіксації. Ступінь важливості таких заходів та їхня результативність застосування визначаються відповідною постановою слідчого або ухвалою суду.

До інноваційних методів криміналістичного розслідування щодо крадіжок, які вчинені ОЗГ, віднесемо такі:

1. Застосування поліграфа (детектор брехні) протягом слідчих розшукових заходів корисне, але на практиці в Україні не використовується як доказ [19]. Тільки Генпрокурор власним наказом дозволив використання поліграфа у прокурорських провадженнях, що позитивно впливає на розслідування та розкриття злочинів, наприклад, учинених за умовами неочевидності [21]. Корисність застосування поліграфа впливає з наявності досвіду закордонних країн. Щодо технічного використання поліграфа у Верховній Раді України зареєстровано законопроект Г. Москаля від 12 березня 2013 р. № 2521 про доповнення сучасного КПК України положеннями про використання поліграфа правоохоронними органами, а поліграфолога як фахівця, з визнанням цього засобу криміналістичним інструментом для розслідування злочинів. Відомо, що зафіксована кількість випробувань детекторів брехні у США – до мільйона на рік. Практика застосування поліграфа свідчить про те, що у 18 штатах така процедура заборонена, у 31 – дозволена [19; 20].

Для ефективності процедури дослідження поліграфологами використовуються тести на поліграфі під час розслідування крадіжок за участі в них злочинних угруповань. Техніка застосування тестів підготовлена й адаптована для підозрюваних, потерпілих (жертв) і свідків, особливо коли є розбіжності в їхніх показаннях. «Міністерство юстиції, ФБР і поліція застосовують правило: детектор брехні використовувати тільки після того, як слідству вдасться звузити коло підозрюваних до кількох осіб» [19]. Відомо, що в багатьох штатах заборонено оприлюднювати результати таких випробувань у суді. «У 22 штатах ці результати є доказами, якщо це було обумовлено заздалегідь і узгоджено з обвинуваченням і захистом» [19; 20]. За таких умов зростає професійна роль судді в ухваленні об'єктивно обґрунтованого рішення.

Корисним є досвід роботи адвокатів США, які використовують угоду про застосування поліграфа в обмін на обіцянку прокурора закрити справу, якщо детектор брехні покаже, що підозрюваний говорить правду [19]. Агентство національної безпеки і Центральне розвідувальне управління зазвичай застосовують детектор брехні в розвідці і контррозвідці. Точність поліграфа залежить від формулювання питань, уміння оператора-поліграфолога ставити такі запитання, від того, як обраховуються й інтерпретуються сигнали детектора брехні [19; 20].

О. Мотлях та І. Рогатюк стверджують, що для детектора брехні вживаються й інші назви: лай-детектор, варіограф, плетизмограф, аналізатор стресу, вимірювач психологічного стресу. «Назва «поліграф» об'єктивно відображала сутність установалення правдивості показань за допомогою фізіологічних досліджень організму особи і поступово завоювала право на широке використання в літературі кінця ХХ ст.» [19; 20]. Автори наполягають на віднесенні поліграфа до криміналістичних технічних засобів, що забезпечують розкриття та розслідування злочинів. На нашу думку, цей медичний прилад може бути криміналістичним науково-технічним засобом у кримінальному провадженні, не прямим доказом за результатами, а опосередкованим – у сукупності з іншими.

2. Застосування сучасних ОР-заходів поліцією з використанням засобів відеоспостереження, наприклад, дронів, квадрокоптерів, які завдяки малим габаритам здатні відстежувати суб'єктів крадіжки на значній відстані.

3. Застосування, наприклад, програмного телевізійного відеоаналізу подій за «Битвою екстрасенсів» про винність чи невинність осіб ОЗГ у підозрі вчинення крадіжки, на наш погляд, є доцільним. Також можливе використання інформації з телепрограм

«Говорить Україна», «Це стосується кожного», «Один за всіх», «Шахраї у мережі», якщо цими програмами формується реальна доказова база.

4. Добровільне застосування під час допитів до суб'єктів кримінального провадження, свідків, потерпілих, обвинувачених (за необхідності) спеціалістами заходів біоенергетичного, психологічного впливу, гіпнозу для чіткого відтворення обставин події у справі є корисним та ефективним у комплексі з іншими заходами розслідування.

Список використаних джерел:

1. Звіт про роботу органів досудового розслідування за 2017 р. / Генеральна Прокуратура України. URL: <http://sfs.gov.ua/data/material/000/105/156743/36a.pdf>.
2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за заг. ред. П. Андрушка, В. Гончаренка, Є. Фесенка. Київ : Декор, 2008. 1428 с.
3. Чепелюк В. Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією. URL: <http://uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html>.
4. Пайосова Т. Аналітичний огляд звіту Управління по боротьбі з наркотиками США, ФБР, Канадської королівської кінної поліції. URL: <http://inter.criminology.onua.edu.ua/?p=2901>.
5. Современные Соединенные штаты Америки : энциклопедический справочник. Москва : Политиздат, 1988, 542 с.
6. Особливості організованої злочинності. URL: https://yandex.ua/images/search?img_url=США%20в%=simage.
7. Деньги П. Лазаренка: кто и когда их получит? URL: <http://argumentua.com/stati/dengi-pavla-lazarenko-kto-i-kogda-ikh-poluchit>.
8. Головка В. Лазаренко Павло Іванович. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / ред. кол. : В. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ : Наукова думка, 2009. Т. 6 : Ла – Мі. С. 32. URL: http://istoriofil.org.ua/load/knigi_po_istorii/ukraina/enciklopedija_istoriji_ukrajini_t_1_8_red_v_a_smolij/13-1-0-4144.
9. Шаповал Ю. Лазаренко Павло Іванович. *Енциклопедія сучасної України* : у 30 т. / за ред. І. Дзюби та ін. ; Національна академія наук України ; Наукове товариство імені Шевченка ; Координаційне бюро енциклопедії сучасної України НАН України. Київ, 2003-2014.
10. Старжинський В., Старжинський С., Хотенець П. Інтерпол. Міжнародна організація кримінальної поліції : навчальний посібник. Харків : Бурун-книга, 2006. 112 с.
11. Биленчук П., Еркенов С., Кофанов А. Транснаціональна преступность: состояние и трансформация / под ред. П. Билечука. Киев : Атика, 1999. 272 с.
12. Приоритеты Интерпола в XXI в. *Журнал НЦБ Интерпола в России*. 2000. № 4 (32). С. 9-10.
13. Статут Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол. (МОКП) від 13 червня 1956 р., зі змінами станом на 1 січня 1986 р. URL: http://ekon.in.ua/diyaleniste-interpolu.html#Міжнародна_організація_кримінальної_поліції_-_Інтерпол.
14. Про порядок направлення представника Національного центрального бюро Інтерполу до Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол : інструкція, оголошена наказом МВС України № 319 від 25 квітня 2016 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0749-16>
15. Інструкція про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів, затверджено наказом МВС України, Генпрокуратури України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України № 3/1/2/5/2/2 від 9 січня 1997 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0054-97/page2>.

16. Зайцева Е. Деятельность Интерпола по противодействию терроризму как вклад в укрепление международного правопорядка. *Научная библиотека диссертаций и авторефератов disserCat*. URL: <http://www.dissercat.com/content/deyatelnost-interpola-po-protivodeistviyu-terrorizmu-kak-vklad-v-ukreplenie-mezhdunarodnogo-#ixzz5XGLybCkF>.

17. Курс лекцій з кримінального процесу за новим Кримінальним процесуальним кодексом України : Особлива частина / за заг. ред. О. Хабло та ін. Київ, 2012. 284 с.

18. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне співробітництво від 4 грудня 2009 р. URL: <http://www.portal.rada.gov.ua>.

19. Мотлях О. Місце поліграфа у розслідуванні злочинів: міжнародний досвід. *Наше право*. 2011. № 4. Ч. 2. С. 134-137.

20. Рогатюк І. Кримінально-процесуальне закріплення використання поліграфа (детектора брехні) у слідчій практиці. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 2. С. 294-298.

21. Про затвердження Інструкції «Про порядок використання поліграфа в діяльності органів прокуратури» : наказ Генпрокурора України № 180 від 12 червня 2017 р.

УДК 343.132

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «ВТРУЧАННЯ У ПРИВАТНЕ СПІЛКУВАННЯ»

Писарчук Роман Вікторович,
аспірант
(Національна академія Служби
безпеки України, м. Київ, Україна)

Стаття присвячена теоретико-правовому аналізу визначеного в частині 4 статті 258 Кримінального процесуального кодексу України поняття «втручання у приватне спілкування», яке має місце під час проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій.

Проведення цього дослідження зумовлене тим, що становлення і розвиток будь-якої науки забезпечується завдяки стабільному понятійному апарату, що, своєю чергою, є надійним інструментом розроблення відповідної теорії й узагальнення практики існування досліджуваного явища чи процесу. Його науково-теоретичне визначення має велике значення для правозастосовної діяльності, оскільки саме завдяки правильному формулюванню цього поняття та визначенню складових елементів розкривається зміст відповідних явищ, предметів, дій тощо.

Для забезпечення всебічності теоретико-правового аналізу поняття «втручання у приватне спілкування» у статті з'ясовано значення слів та словосполучень, що його утворюють, тобто здійснено їх текстове роз'яснення, яке використовується як один зі способів тлумачення норм права. Суть такого тлумачення полягає у з'ясуванні змісту норми права через граматичний аналіз її словесного формулювання, установленні значення кожного поняття та вислову, вжитих у нормативному розпорядженні.

Завдяки цьому запропоновано авторське визначення терміна «приватність», поява якого пов'язана з розвитком доктринального підходу до гуманізації права, що свого часу набуло особливого поширення у Сполучених Штатах Америки, та уточнення терміна «приватне спілкування», який уживається у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві.